

De doden houden we bij ons

BECKY COOPER

**DE DODEN
HOUDEN
WE BIJ ONS**

Een moord op Harvard en
een halve eeuw stilzwijgen

Uit het Engels vertaald door Sylvie Hoyinck
en Anne Marie Koper

DE GEUS

Oorspronkelijke titel *We Keep the Dead Close – A Murder at Harvard and a Half Century of Silence*, verschenen bij Grand Central Publishing

Oorspronkelijke tekst © Becky Cooper Inc, 2020

All rights reserved including the rights of reproduction in whole or in part in any form

Nederlandse vertaling © Sylvie Hoyinck, Anne Marie Koper en De Geus bv, Amsterdam 2022

Omslagontwerp Sander Patelski, naar het originele ontwerp van Grand Central Publishing

ISBN 978 90 445 4567 8

NUR 320/339

Voor mijn ouders

Inhoud

DEEL EEN	Het verhaal	11
DEEL TWEE	Het meisje	77
DEEL DRIE	Het gerucht	151
DEEL VIER	De mythe	219
DEEL VIJF	De echo	299
DEEL ZES	De erfenis	359
DEEL ZEVEN	De oplossing	409
	<i>Dankwoord</i>	481
	<i>Noten</i>	189

Want we leven in verscheidene werelden, waarvan elk waarder is dan de wereld die ze bevat, terwijl ze zelf weer onwaar is ten opzichte van de wereld die haar omsluit. [...] De waarheid ligt in een geleidelijke verbreding van de zin, [...] tot het punt waar hij uiteenspat.

– Claude Levi-Strauss, *Het trieste der tropen*

Het primaire kenmerk van de verre uithoeken van het verleden, zeker voor de observator die zich voornamelijk met het heden bezighoudt, is de toegeeflijke stilte die je er vindt. Hoe stiller een tijdperk van zichzelf is, des te luider je dat kunt laten spreken voor het onze, als een buikspreekpop als het ware.

– Gideon Lewis-Kraus, 'Is Ancient DNA Research Revealing
New Truths – or Falling into Old Traps?'
The New York Times Magazine

Deel een

HET VERHAAL

DE OCHTEND VAN DE ALGEMENE EXAMENS

Hoewel het de warmste dag sinds meer dan een week was, werden de inwoners van Boston die hun radio aanzetten voor het ochtendnieuws wakker met het nieuws dat er storm op komst was in de kustgebieden.¹ In Cambridge, op de andere oever van de rivier Charles, was de dag al even guur. Er hing een winters mengsel van mist, regen en sneeuw over de stad en het was stil op de straten van Harvard Square.

Een bezorger legde stapels van de *Harvard Crimson* van die dag neer in de studentenflats. Op de voorpagina prijkte een zwart-witfoto van een meisje² dat in foetushouding op de vloer van een van de bibliotheken op de campus lag. Haar hoofd rustte op een boek. Ze had blote voeten, droeg een spijkerbroek en een trui en zag er eerder dood dan levend uit. Het bijschrift luidde: 'Er was eens een meisje dat op haar boek in slaap viel en droomde, en er was een jongen die droomde over het meisje dat op haar boek lag te slapen en... Ga niet somberen in deze tijden.'

7 januari 1969 was de tweede dag van de studieperiode.³ De eerste paar ochtenden van de elf zenuwslopende, lange studeerdagen voor de afsluitende tentamens vulden de meeste studenten met slapen. Maar voor een klein deel van de masterstudenten antropologie was die ochtend de meest gevreesde ochtend van het jaar.

Om negen uur⁴ zaten ze allemaal in een collegezaal boven in het Peabody Museum gepropt. Het vijf verdiepingen tellende rode bakstenen gebouw met zijn Europees ogende dubbele zwarte deur was de thuisbasis van de vakgroep Antropologie van de universiteit. Het museum was in 1866 opgericht en de geschiedenis van het instituut stond gelijk aan de geschiedenis van de Amerikaanse antropologie, zoals de gidsen de bezoekers vol trots vertelden.

De studenten zaten er om het eerste van de drie delen van hun algemene examens te maken. Ze hadden er maanden voor gestudeerd en er stond veel op het spel. Als ze zakten, was er kans dat ze van het promotietraject naar een ‘eindig’ masterspoor⁵ gerangeerd werden, een vriendelijke manier om te zeggen dat ze ‘eruit gegooid’ werden.

Soms rook het museum net als de mummies⁶ die achteloos op de derde verdieping waren opgeslagen: kruidig en muf, maar niet echt weerzinwekkend. Maar die winterochtend waren alle geuren verstild. Nu steunden ellebogen op tafels, gleden handen over blauwe boeken, schreven pennen korte essays in antwoord op de vragen. Door de zenuwen en het grote aantal studenten viel het slechts een paar mensen op dat er een persoon niet was verschenen: Jane Britton.

2018: APTHORP HOUSE

Mijn kamer ligt op de tweede verdieping van Apthorp House, een van de studentenhuizen van Adams House in Harvard. Apthorp ziet eruit als een bruidstaart en is jonquillekleurig, het soort geel van narcissen en botercrème dat je veel in New England ziet. Mijn slaapkamer houdt het midden tussen een bunker en een boomhut. De plafonds zijn zo laag dat ik regelmatig de plafondlamp raak als ik mijn handen opgewonden in de lucht steek. Vanuit de voordeur kan ik de kamer zien waar ik in mijn tweede jaar woonde, evenals de brandtrap die ik beklom als ik mezelf had buitengesloten. In die herfst beklom een vriendje diezelfde gammele tredes om me te verrassen. En op die trap had ik, wensend dat ik rookte, naar een treurige Bob Dylan zitten luisteren toen de relatie een maand later stukliep. Soms merk ik dat ik vergeet dat er tien jaar voorbijgegaan zijn.

In Apthorp, daarover is iedereen het eens, spookt het en we weten tamelijk zeker dat het de geest van generaal Burgoyne is, een Brits officier die in het huis gevangengehouden werd tijdens de Onafhankelijkheidsoorlog. Vreemd genoeg staat er een levensgrote kartonnen versie van hem in de kelder. Ik ben er nog niet uit of het een grap is of een educatief doel dient (‘En hier zie je de laarzen die dat klossende geluid maken’), maar zijn voortdurende gevangenschap heeft iets wreeds.

Ik deel Apthorp met de *faculty deans* van Adams House, inwonende docenten die de scepter zwaaien over het huisleven – feesten, de kamerloting, het traditionele voorlezen van Winnie de Poeh met kerst – en nog drie pas afgestudeerde studenten. Wij vieren zijn de Elven, wat inhoudt dat we kost en inwoning krijgen in ruil voor koekjes bakken voor de maandelijkse thee van de derde- en vierdejaars. Ik snap er net zo weinig van als jij, maar het is een van die rare dingen waaraan je gewend raakt op Harvard. Zoals Norm, de vertaler Frans met zijn toefje suikerspinachtig haar die sinds zijn afstuderen in 1951 in Adams House was blijven hangen; of dominee George, die om voor mij onduidelijke redenen bij de inventaris van de eetzaal hoorde en die evenveel grappen kende als hij graden had in de exacte wetenschappen. Dit soort dingen leer je al snel voor kennisgeving aan te nemen en erop te reageren met ‘natuurlijk’.

Elven zijn meestal pas afgestudeerde studenten. Dus toen Lulu, een van de andere Elven, hoorde dat ik dat jaar dertig zou worden, keek ze me aan alsof ik een boodschapper van gene zijde was. ‘Klopt het,’ vroeg ze op bloedserieuze toon, ‘dat als je dertig wordt al je vrienden bij je weggaan omdat ze gaan trouwen en je lijf instort?’ Ik had mijn armen om mijn opgetrokken knieën – met pleisters vanwege een val eerder die middag. ‘Hm-hm,’ knikte ik.

Boston, vooral Harvard Square, is een vergankelijk oord dat ieder najaar opnieuw samengesteld wordt wanneer een nieuwe golf mensen er neerstrijkt. De zware bakstenen gebouwen benadrukken dat alles, behalve het instituut zelf, tijdelijk is. Toen ik mijn vrienden vertelde dat ik weer naar Boston zou verhuizen, grapte een: ‘Zijn er mensen die dat vrijwillig doen?’

Ik niet. Wanneer de studenten ernaar vragen, zeg ik dat ik bezig ben aan een boek over archeologie in de jaren zestig. ‘Over iets specifieks?’ vragen ze dan vaak omdat ze graag een band willen opbouwen. ‘Niet echt,’ antwoord ik. ‘O, cool,’ zeggen ze dan, maar ze bedoelen: En daar heb je je baan voor opgegeven?

Ik vertel ze niet waar ik aan werk, omdat ik niet wil dat het een beleefdheidsgesprekje wordt. Het is te bizar, te obsessief, te persoonlijk. Ik vertel ze niet over de prikborderen in mijn boomhut-kamer met theorieën en foto’s, een kaart van Iran, de plattegrond van een studenten-

flat, allemaal met prepareernaalden op het kurk geprikt. Ik houd mijn mond over de plank vol talismannen – een scherp melkwitte hoornsteen uit Ramah; Kodachrome-dia's van een boerderij in Bolton; een contourmal om aardewerk na te tekenen. Als het geribbelde metalen staafje aan mijn sleutelbos met een klap op de tafel in de eetzaal neerkomt, glimlach ik verontschuldigend. Wat ik er vooral niet bij vertel is dat ik het gekregen heb van een Harvardpolitieman, die me heeft geleerd hoe ik mijn vingers eromheen moet vouwen en het boven mijn schouder in de aanslag moet houden om het in het kwetsbare driehoekje tussen iemands sleutelbeen en schouderblad te rammen, als een ijspriet.

Ik ben hier omdat een moord die een paar meter verderop is gepleegd, al tien jaar door mijn hoofd spookt. Het werd me in mijn derde jaar als spannend verhaal verteld: een jonge vrouw, masterstudente archeologie, was in januari 1969 in haar woning buiten de campus doodgeslagen. Haar lichaam was toegedekt met bontdekens en de moordenaar had rode oker op haar lichaam gestrooid, een perfecte imitatie van een rituele begrafenis. Niemand had geschreeuw gehoord; er was niets gestolen. Tientallen jaren waren voorbijgegaan en haar zaak was onopgelost gebleven.

Tot gisteren.

DE FABEL

Toen ik het verhaal voor het eerst hoorde, ging het om een naamloze dode. Dat was in 2009, in het eerste semester van mijn derde jaar, op een van de eerste warme dagen in Cambridge, waarop je bijna vergat hoelang de winter had geduurd. Ik was pas eenentwintig geworden. Mijn angst dat Harvard een nare, akelige plek zou blijken te zijn, raakte bedolven onder alle nieuwe ontmoetingen met interessante medestudenten. Ik probeerde bij iedere nieuwe studiegenoot die ik leerde kennen een achtergrondverhaal te verzinnen dat interessanter was dan de werkelijkheid. Het mislukte elke keer. Isaac bleek een eenwieler-rijdende sterrenkundige; Sandy was violiste bij Cirque du Soleil; mijn kamergenote Svetlana leidde een tuberculose-onderzoek in Siberië. Voor

het merendeel waren we een stel ambitieuze zonderlingen die ervan overtuigd waren dat we een klein stukje van de wereld konden veranderen als we maar hard genoeg werkten.

Bij vlagen voelde het nog steeds onwerkelijk dat ik bij dit instituut was toegelaten. Ik was opgegroeid in een superklein flatje in Jamaica, Queens, in een gezin dat een drankje bij het eten bestellen als een onnodige uitspatting beschouwde. Mijn ouders hielden zielsveel van me, maar mijn weg vinden naar een wereld die groter was dan zij zich konden voorstellen was een eenzame aangelegenheid geweest.

Op Harvard kon ik bij het ontbijt bomen over filosofisch pragmatisme en daarna urenlang David Foster Wallace analyseren met mijn begeleider. Ik ontdekte – terwijl ik niet probeerde te laten blijken dat het een ontdekking was – dat je bij je vakkenkeuze niet alleen de inhoud, maar ook de docent liet meewegen; dat professoren die een autoriteit op hun vakgebied waren, supersterren werden genoemd; dat ik mijn voor- en achternaam diende te zeggen als ik mezelf voorstelde bij de Hasty Pudding social club. Ik was er bijna aan gewend dat mijn docenten de mensen over wie we in boeken lazen nonchalant bij de voor- naam noemden. Ik had een volledige beurs, maar mijn achtergrond interesseerde niemand. Ik at gebakken brie, dronk sherry en werd het hof gemaakt door een jongen wiens familie eigenaar was van een Londens paleisje. Het voelde allemaal overdadig, en allemaal bereikbaar. Het was opwindend en onweerstaanbaar. Tegen de tijd dat ik het verhaal over de vermoorde studente hoorde, had ik, op dat moment, het gevoel dat ik Queens ver achter me had gelaten.

Die middag lag mijn vriendin Lily op haar picknickkleed, haar blonde haren waaiden bijna in de sandwiches met zoete aardappel die we hadden gekocht. We zaten in het John F. Kennedy Park, een grasveld vlak bij de Charles, tegenover een van de studentenflats. Het gebouw aan University Road dat ruim tien jaar van mijn leven zo'n belangrijke rol zou spelen, lag onopgemerkt een paar honderd meter verderop. Lily en ik waren vriendinnen sinds het begin van het tweede jaar, maar ze had de neiging om dramatisch verliefd te worden en in zo'n fase was ik haar kwijt aan de ontvanger van haar adembenemende liefdesbrieven. Dit was de eerste keer dat ik haar alleen zag sinds ze in de winter met Morgan begon te daten.

Morgan Potts was al afgestudeerd, maar hij had zijn baan opgezegd om terug naar Cambridge te verhuizen voor Lily. We hadden een paar gemeenschappelijke vrienden en daarom wist ik twee dingen over hem: dat hij een fantastische verhalenverteller was en dat hij bij de Porcellian Club hoorde. De PC, zoals iedereen die noemde, was de meest elitaire club voor mannelijke hogerejaarsstudenten – onze versie van een studentenvereniging. Mijn verhouding met zulke clubs lag gecompliceerd. Enerzijds zat de machtsdynamiek me niet lekker. Ze hadden zeggenschap over de feesten, de drank en de uitnodigingen; het was niet ongebruikelijk om op vrijdagavond ingehuurde uitsmijters de namen te zien controleren van meisjes die in rijen voor de deur stonden. Maar ik moest toegeven dat de wetenschap dat mijn naam op die lijst stond, een veilig gevoel gaf. Bovendien was het een aangename verrassing om te ontdekken dat de PC-jongens eerder excentriek dan verwaand waren. Destijds had ik nog geen oog voor de notie dat een instituut destructief kan zijn, ook al zijn de leden ervan goede mensen.

Halverwege onze lunch kwam Morgan het park in gelopen. Lily trok verontschuldigend haar schouders op. We maakten ruimte voor hem op onze dekens en hij ging zitten. Ik snapte wat Lily in hem zag: hij had groene ogen, een Australisch accent en een stel hersens dat de meest gedetailleerde historische feiten kon onthouden en tegelijkertijd met een romantische draai kon reproduceren. Als hij dan toch onze lunch onderbrak, kon hij ons in ruil daarvoor in ieder geval vergasten op een klassiek Morganverhaal. Ik probeerde hem te strikken met een spookverhaal, een halfvergeten legende over een oude brandweerwagen die rond de eeuwwisseling paraat stond in de Harvard Yard.

‘Wil je een echt gek Harvardverhaal horen?’ vroeg hij en stak van wal met zijn versie van een macabere legende alsof het een alom bekend sprookje was.

Eind jaren zestig werd een mooie, jonge masterstudente archeologie dood aangetroffen, ze was vermoord, doodgeslagen. Het gerucht ging dat ze een affaire had met haar prof. Die was begonnen tijdens een opgraving in Iran en toen ze terug waren, wilde ze de relatie niet beëindigen. De professor wilde niet dat de hele univer-

siteit van hun affaire wist en zocht haar op een avond op in haar flat. Ze praatten en hij sloeg haar dood met een stuk archeologisch gereedschap van steen dat hij uit het Peabody Museum had meegenomen. De bureu hoorden niets.

Hij tilde haar lichaam op en verstopte het onder zijn jas. Daarna sleepte hij haar naar zijn kantoor in het Peabody Museum, ruim een kilometer verderop, en legde haar op zijn bureau. Hij kleeedde haar uit en legde drie kettingen die ze samen in Iran hadden gevonden op haar naakte lichaam. Hij veranderde haar in de prinses uit hun opgraving, de prinses die ze maanden eerder hadden blootgelegd. Hij strooide rode okerpoeder over haar uit.

De politie vond haar de volgende dag en ondervroeg de professor. De universiteit dwong de Harvard Crimson om het artikel over de moord te wijzigen. Er mocht niet met de vinger naar een van hun mensen worden gewezen. Een versie van het artikel verscheen die ochtend, maar 's middags was er geen spoor van terug te vinden. Opeens werd alles in de doofpot gestopt. De pers hield op erover te schrijven, de familie deed geen onderzoek en de politie arresteerde nooit iemand.

Je zou verwachten dat ik me Morgans gezicht herinnerde, of dat van Lily, of dat er een ander spoor was dat het gevoel van destijds kon oproepen. Maar het enige wat ik me herinner is dat ik het verhaal hoorde, dat de zon scheen en dat de naam van het slachtoffer niet werd genoemd.

‘Maar het detail dat mij fascineert,’ zei Morgan nadat hij een pauze had laten vallen na zijn verhaal, ‘is dat de politie, toen ze het lichaam vond, zag dat er met sigarettenpeuken in haar buik was gebrand. In een soort ritueel patroon dat bij de opgraving ook betekenis had. Moet je nagaan, hij moet er lange tijd gebleven zijn om al die sigaretten te roken en dat te doen. Wel honderd sigaretten, zeiden ze. Hoe krijg je dat voor elkaar? Hoe kun je dat nou kalmpjes zitten doen?’

JAMES EN IVA

Vanaf het moment dat ik het verhaal over de moord hoorde, zat me er van alles niet lekker aan. Het probleem was niet dat ik het geloofde – het leek vergezocht en was duidelijk verfraaid – maar dat ik het kón geloven. Precies de redenen waarom ik zo van Harvard hield – de verleidelijkheid, het onbegrensde – zorgden ervoor dat het een geloofwaardige schurk kon zijn. Het voelde alsof Harvard almachtig was. Die almacht was over het algemeen indrukwekkend: je kreeg er het gevoel door dat alles mogelijk was. Als student ervoer ik het alsof ik drie wensen mocht doen. Ik moest zelf het werk verzetten en mijn verborgen kansen ontdekken, maar ik had het gevoel dat alles waar ik van droomde mogelijk was. Altijd was er wel een expert die de stad aandeed, of een professor die bevriend was met jouw helden, of een vriend die je toevallig op een waanzinnige onderzoekskans wees.

De macht uitte zich ook als goedaardige glimpjes van Harvards vermogen om de regels te omzeilen. Natuurlijk, Massachusetts had wetten rondom alcoholgebruik, maar op donderdagavond als het ‘Stein Club’ was in de studentenhuisen, hoefde je niet per se eenentwintig te zijn. Harvard had zijn eigen politiekorps met een eigen gedoogbeleid.¹ Als je afkomstig was uit een land dat onder de strikte visa-eisen van de vs viel, schreef Harvard een brief voor je.

Het was dus niet heel moeilijk om je voor te stellen dat die macht een duistere kant had, die een onflatteus verhaal in de doofpot kon stoppen, die zeggenschap over de pers had en de politie kon sturen. Mijn werkgroepdocent in mijn eerste jaar had ons gewaarschuwd dat Harvard een instituut van onvoorstelbare proporties was: ‘Aan het eind van je vier jaar hier zal Harvard jou hebben veranderd, maar verwacht niet dat jij Harvard verandert.’ Het was niet verrassend dat een instituut dat zich erop liet voorstaan dat het ouder was dan de Amerikaanse overheid, zich gedroeg alsof het alleen aan zichzelf rekenschap hoefde af te leggen.

Maar in mijn achterhoofd leefde het verhaal voort als een fabel.

Totdat het weer ter tafel kwam.

Dat was toen ik in de zomer van 2010, meer dan een jaar na die picknick, te vroeg arriveerde voor een gesprek met mijn begeleider,